

“Anne” ve “baba” sözcüklerine yüklenen anlamların bir incelemesi

A Study of the words attributed to “mothers” and “fathers”

Özge Zeybekoğlu Dünder¹

Esmâ Durugönül²

Arda Arıkan³

Özet

Geleneksel olarak ailede babaya atfedilen “araçsal rol” ailenin maddi gereksinimlerini karşılamaktır. Buna karşın anneye atfedilen “anlamsal rol” sıklıkla ev işleri ve çocuklara bakmak, ailenin duygusal yaşamını düzenlemek gibi etkinlikleri içermektedir. Dil kullanımları açısından bakıldığında ve dil ve kültür ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde de toplumda anne ve baba sözcüklerinin farklı anlamlarda ve durumlarda kullanıldıkları görülmektedir. Bu çalışmanın amacı da bireylerde “anne” ve “baba” sözcüklerinin çağrıştırdığı sözcükleri kayıt altına almaktır. Çalışmada yapılandırılmış görüşme tekniği ile 18-22 yaş arası (n=30) ve 50 yaş üzeri (n=30) bireylerden anne ve baba sözcüklerinin onlarda çağrıştırdığı sözcükler toplanmıştır. Bulgular, frekans ve yüzdeler tablolarına aktarılmıştır. Çalışmanın sonuçları anne ve baba sözcüklerinin bireylere birbirinden farklı sözcükleri çağrıştırdığını göstermiştir. Ayrıca, kuşaklar arasında da anne ve baba sözcüklerin çağrıştırdığı sözcükler arasında farklar bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Anne, baba, toplumsal rol, rol, dil, erkeklik, çağrıştırma, toplumsal dilbilim

Abstract

Traditionally, fathers are assigned “instrumental” functions in society so as to socialize their children and take care of their expenditure. In contrast, mothers are assigned “expressive” functions in a way to care for the psychological well-being of their children and family members. When language use in society is considered, it can be seen that, the words mother and father are used in differing meanings and situations. Hence, the aim of this study is to collect and record the words and concepts that the words mother and father bring into the minds of Turkish language speakers. Through structured interviews, what the words mother and father bring to the minds of participants in two age groups, namely, those between the ages of 18 to 22 (n=30) and those above 50 (n=30) is collected. Findings are represented in frequency and percentages. Results suggest that the words mother and father bring different words to participants’ minds. Similarly, there are differences between these two major age groups in terms of what these two words bring to their minds.

Keywords: Mother, father, social role, role, language, masculinity, recall, sociolinguistics

¹ Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ozzeybekoglu@akdeniz.edu.tr

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, edurugonul@ttmail.com

³ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, ardaari@gmail.com

Giriş

Toplumsallaşma sürecinde kazanılan toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin kadın ya da erkek olmaları nedeniyle nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan beklenen sorumlulukların yerine getirilmesindeki farklılıkları ortaya koymaktadır. Bütün toplumlarda kadın ve erkeği birbirinden ayıran, toplumsal rollerini oluşturan sosyo-kültürel değerler dizisi bulunmakta ve bu değerler bireyleri biçimlendirme, yönlendirme, denetleme gibi özellikleri içermektedir. Bütün bu değerler de sözlü, yazılı ve bedensel dil aracılığıyla bireylere aktarılmaktadır.

Rol kavramına ilişkin çok çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Rol kavramı, alanyazına bakıldığında, aşağıdaki tanımlamalar ekseninde açıklanmaktadır (akt. Eken, 2010, s. 33-34):

- bir kişinin bulunduğu görev yerine göre gerçekleştirmek durumunda olduğu ve kendisinden beklenen davranışlar dizini (Erdoğan, 1996: s. 157),
- kişinin sahip olduğu sosyal statü veya çeşitli kurumlar içerisinde bulunduğu konum gereği kendisinden göstermesi beklenen davranış örüntüsü (Frone ve Rice, 1987: s. 46),
- bir sosyal pozisyonu işgal eden bir kişinin davranış biçimlerinin toplamı (Bennett, 1994: s. 115),
- bir kişiden diğerleri ile olan ilişkilerinde beklenen faaliyet kalıpları (Newstrom ve Davis, 1993: s. 52),
- belirli bir grup veya örgüt içinde belirli bir yer tutan kişiden beklenen davranışlar, (Pandey ve Kumar, 1997: s. 187) ve
- mevcut normlardan kaynaklanan beklentilere sahip pozisyon (Luthans, 1992: s. 360).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere her toplumsal rol bir takım özellik, davranış, değer ve bunun gibi beklentileri de beraberinde getirir ki bir konumun etrafındaki görevlere ilişkin geleneksel beklentiler rol beklentisi olarak adlandırılır. Farklı kültürlerdeki her bir rol, az ya da çok olarak genelleştirilmiş ya da standartlaştırılmıştır (İçli, 2009: s. 100). Cinsiyete bağlı ailesel roller kavramıyla tanınan Parsons (1955), erkeksi ve kadınsı rollerin amacının, ailesel alt-sistemin ayakta kalması ve çocuğun toplumsallaşmasına bir temel oluşturması olduğunu belirtir. Dolayısıyla annelik ve babalık gibi cinsiyete bağlı ailesel roller çocukların, yani gelecek kuşakların, yetişmelerinde etkili olan bir takım özellik, davranış ve değerlerle de yakından ilişkilidir.

Parsons'a (1955) göre, babanın ve annenin rollerinin ayırt edilmesi gerekir. Toplumla bağ kurma gibi araçsal rol babaya düşerken, kadına yani anneye aile içerisinde daha çok anlamsal rol düşer. Babanın araçsal rolü, her şeyden önce ailenin statüsünü de belirleyen, mesleğidir ve ailenin maddi gereksinimlerini karşılamaktır. Ev işleri ve çocuklara bakmak, ailenin duygusal yaşamını düzenlemek kadınsı rolün temel etkinlikleridir (aktaran Sayın, 1990: s. 54). Ergan (2006) da Türk aile yaşamında birincil olarak anneye, ikincil olarak da babaya önem ve yer verilmektedir demekte ve atasözleri ve deyimlerle annenin öneminin daha çok duygusal babanın ise ekonomik olduğunun altını çizerek gösterir:

- “Ağlarsa anam ağlar, gayrisi yalan ağlar”
- “Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz”
- “Anadan doğmayan kardeş sayılmaz”
- “Çok çocuk anayı şaşkın, babayı düşkün eder”
- “Baba ocağı”
- “Baba nasihati tutmayan pişman olur”
- “Babadan mal kalır, kemal kalmaz”
- “Bir baba dokuz oğlu besler, dokuz oğul bir babayı besleyemez”
- “Babası oğluna bir bağ bağışlamış, oğlu babasına bir salkım üzüm vermemiş.”

Aile, toplumsal cinsiyet ideolojisinin yeniden üretildiği ve toplumsal değişimin etki ve sonuçlarının en belirgin şekilde görüldüğü toplumsal kurumdur. Geleneksel cinsiyet rolleri doğrultusunda aile içerisinde kadınlardan beklenen, onlara ait olan özel alanlarında kalarak, ev-içi üretim ve tüketim faaliyetleri, annelik, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin düzenlemesi gibi anlamsal rolleri en iyi şekilde gerçekleştirmeleridir. Kadın doğuran, bakan, büyüten, besleyen, evi çekip çevirendir. Erkeklerden beklenen ise kamusal alanda başarılı olma, ailenin geçimini sağlayacak parayı kazanma, ailenin dış dünyayla ilişkilerini düzenleme ve aileyi koruyup kollama gibi araçsal rolleri yerine getirmektir. Dökmen’in (2006: s. 247) Burn’dan (1996) alıntılıdığı gibi, toplum içerisinde erkek, başarılı ve güçlü olmanın yanı sıra, kadını olmama normuyla da sınırlandırılır.

Canatan (2009: s. 140-141) temelde bir değişim süreci olarak belirttiği modernleşmenin, ailenin sadece yapı ve işlevlerinde değil, kültürel değer ve normlarında da değişim yarattığını ve modern değişimlere paralel bir şekilde geleneksel ailenin hem yapı hem de zihniyet olarak çözüldüğünü ifade eder. Arslan (2000: s. 7) da, Türk aile yapısında, toplumsal değişmeye paralel olarak farklılaşma görüldüğü ancak geleneksel aile tutum ve davranışlarının büyük oranda sürdüğünün altını çizer.

Türkiye’de ataerkil yapı, eğitilmiş genç nesille birlikte belirli bir oranda değişime uğrasa da, hala devam etmektedir. Kadın ve erkek, ataerkil sistemin bir uzantısı olarak iki farklı kutup biçiminde algılanmaktadır. Onaran, Bükür ve Bir’in (1998) araştırmalarının sonuçlarında, kadının evde çocuk yetiştirmesini, erkeğin de evi dışında çalışmasını onaylayan ve işbölümünün böyle olması gerektiğini düşünen kadınların oranının oldukça fazla olması erkek egemen söylemin kadınlar tarafından da onaylandığının göstergesidir (aktaran Yüksel, 2001: s. 89). Bununla birlikte geleneksel cinsiyet rollerinde değişimler de söz konusudur. Kadın, evdeki çevreyi düzenleme, iyi ilişkiler, tüketim gibi geleneksel rollerine ek olarak evin dışında görülecek işleri de üzerine almıştır. Erkek ise çocuğun bakımına, mutfak ve ev işlerine yardımcı olmak gibi yeni roller üstlenmiştir (Tezcan, 2010: s. 145-146). Bütün bunlara karşın, Sankır’ın (2010) da belirttiği gibi ülkemizde kadının meslekî rolü değersizleştirilmekte ve eril bakış açısıyla tanımlanarak kadının annelik, eşlik veya ev kadınlığı gereği ev içinde veya evin bağ, bahçe, tarla gibi eklentilerinde harcadığı emek meslekî rol bağlamında değerlendirilmemektedir.

Alan araştırmalarının dilsel özelliklerinin önemi Silverman (2000) tarafından özellikle sözcüklerin önemine vurgu yapılarak belirtilmiştir. Yazara göre “amacımız ‘dışsal’ gerçeklik diyebileceğimiz (sınıf, cinsiyet, erk gibi) yapıları incelemek de olsa, ham maddemiz kaçınılmaz olarak belgelerdeki ya da görüştüğümüz katılımcıların söylediği sözcükler

olacaktır” (s. 821). Ryan ve Bernard da (2000) insan düşüncesini ve davranışını “metin” olarak adlandırır ve sözcüklerin “sistemik olarak toplanmasının kültürel bir alanın anlamlandırılması için” gerekli olduğuna işaret eder. Yazarlara göre serbest listeler (free lists) denilen uygulama veri toplama ve incelemede frekanslara bakarak yorum yapmayı içerir ki bu da “çalıştığımız kültürel alan hakkında bize bilgi verir” (s. 779).

Kartarı'nın (2006: s. 21-22) belirttiği gibi her mesaj iletişim sürecinde bir sonuç doğurur ki algılanan her mesaja reaksiyon gösterilir. Yani, bir bireye söylenen bir sözcük ona tepkisel olarak bağlantılı sözcükler ya da imgeler hatırlatır ki bu süreçte birey yalnızca kendi zihinsel birikiminde olanları reaksiyon olarak ortaya koyabilir (bkz. Schema Theory). Örneğin kalp sözcüğünün aşk ve sevgi sözcüklerini, su sözcüğünün serinlik ve hayatı, biyolojinin beden, insan, bilim gibi sözcükleri çağrıştırmaya olasıları örneğin takometre sözcüğünü çağrıştırmaya olasılarından kat be kat fazladır çünkü insanlar sözcükleri kendi kültürlerinin ve yakın çevrelerinden ediniş paylaştıkları toplumsal inanç ve davranışların ve bütün etkinliklerini çevreleyen ve kültürlerini aktaran tüm dilsel kullanımların bağlamında kullanırlar. Örneğin, Kartarı'nın (2006: s. 17) Samovar ve Porter'dan (1991: s. 15) alıntılacağı gibi “bir bireyin iletişim süreci içinde vereceği reaksiyonun çoğunlukla onun mensup olduğu kültürün yapısına bağlı olduğu bilinmektedir.” Benzer bir şekilde Aksan da (2000: s. 7) sözcüklerin seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş göstergelerden ziyade o dili konuşanların kavramlarını, maddi ve manevi kültürünü ve dünya görüşünü sunan birer yapı olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, kullandığımız her bir sözcük toplumsal ve kültürel dünyamıza ışık tutan canlı varlıklardır diyebiliriz.

Türkçe'de kullandığımız anne sözcüğü, Türk Dil Kurumu'nun göre aşağıdaki (cinsiyetle ilgili) anlamlarda kullanılmaktadır (*Büyük Türkçe Sözlük*):

1. Çocuğu olan kadın, ana, valide (Güncel Türkçe Sözlük),
2. Yavrusu olan dişi hayvan (Güncel Türkçe Sözlük),
3. Büyükanne, nine (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü),
4. Esas, asıl, sermaye, temel (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü),
5. Korku, şaşma, hayranlık bildirir ünlem (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü).

Yukarıda verilen ve doğurmayla, kadın olmakla, duygusal tepki vermeyle ve temel teşkil etme anlamlarıyla kullanılan anne sözcüğüne karşın dilimizde baba sözcüğü hem baba olma durumunu hem de anlayışlı olma, koruyuculuk etme gibi üstün nitelikleri taşımanın yanında erk ve erkeklik organı gibi anlamlarında da kullanılmaktadır. *Büyük Türkçe Sözlük* baba sözcüğünü (cinsiyetle ilgili) aşağıdaki anlamlarıyla vermektedir:

1. Çocuğu olan erkek, peder (Güncel Türkçe Sözlük),
2. Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek (Güncel Türkçe Sözlük),
3. Anlayışlı, iyi huylu erkek (Güncel Türkçe Sözlük),
4. Silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirlili ve gizli işler yapan çetenin başı (Güncel Türkçe Sözlük),
5. Koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse (Güncel Türkçe Sözlük),
6. Çok kaliteli, üstün nitelikli (Güncel Türkçe Sözlük),
7. Büyük ve onulmaz çiban, veba, dert, hastalık (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü),
8. Erkeklik organı (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü).

Bu kullanımlarda da görüldüğü gibi anne ve baba sözcükleri salt annelik, babalık ya da cinsiyet bağlamında değil, bu kavramlardan çok farklı yan anlamlarla da birlikte anılmaktadır. Özellikle dil ve kültür ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde toplumda bireylerin anne ve baba sözcüklerine farklı anlamlar yüklemesi doğal bir durumdur. Bu çalışmanın amacı da “anne” ve “baba” sözcüklerinin anadili Türkçe olan Türklere çağrıştırdığı sözcükleri kayıt altına almaktır.

Yöntem

Bireylerin anne ve baba kavramlarına yükledikleri anlamlar bu sözcüklerin onlarda çağrıştırdıkları sözcüklerin not edilmesiyle toplanmıştır. Bu yönüyle çalışmada yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Katılımcıların dikkatini yalnızca anne ve baba sözcüklerine çekmemek ve böylece daha doğal sonuçlar almak için katılımcılara spor, okul, öğretmen, turizm gibi sözcüklerle birlikte anne ve baba sözcüklerinin çağrıştırdığı sözcükler “Şimdi size teker teker sözcükler vereceğim. Bu sözcükler sizin aklınıza neleri getiriyorsa lütfen söyleyiniz” denilerek toplanmıştır. Çalışmada katılımcının kimliği yerine ne söylediği önemli olduğu için ses kaydı yapılmamış, söylenenler kâğıt ve kalemle not edilmiştir. Toplanan sözcükler frekans tablolarına dökülmüş ve yüzdeleri alınmıştır. Veri analizi sırasında katılımcıların her sözcük ve ya da sözcük grubu tablolarında yer almıştır. Ancak çalışmanın bütünlüğü açısından hem anne hem baba hakkında yalnızca birer kere kullanılmış sözcükler basılmış bu makalede tablolara aktarılmamıştır.

Çalışmada bireylerin bu sözcüklere yükledikleri anlamların elde edilmesi amacıyla amaçlı örneklem tekniğiyle (Creswell, 1998: s. 119) ulaşılmış bulunan 30 kişi katılmıştır. 18-22 yaşlarında olan bireyler halen bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından seçilmiştir. 50 yaş üstü gruba ulaşım araştırmacılarından birinin Antalya’da yaşamakta olan ailesinin komşularına kartopu tekniğiyle (Sencer, 1989) (n= 30) yoluyla olmuştur.

Bulgular

Tablo 1’de de görülebileceği gibi anne sözcüğünün katılımcılarda çağrıştırdığı sözcükler sırasıyla arasında sevgi (% 21), şefkat (% 13), özlem (% 9) ve yemek’tir (% 7). Buna karşın baba sözcüğü en çok para (% 20), sevgi (% 15), koru(n)ma (% 7,5) ve dayak (% 7,5) sözcüklerini çağrıştırmaktadır. Bu sonuçlara göre çocukların annelerini en çok şefkat ve yemek, babalarını ise para ve korunma ihtiyaçlarını gidermeyle ilişkili gördükleri söylenebilir. Bulguların ortaya koyduğu ilginç bir sonuç da fiziksel şiddetin (dayak) babalarla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 1. 18-22 yaş üniversite öğrencilerine “anne” ve “baba” sözcüklerinin çağrıştırdıkları (n=30)

Kavram	Anne		Baba	
	f	%	f	%
Sevgi	21	21	12	15
Saygı	2	2	4	5
Para	-	-	16	20
Fedakarlık/ Özveri	6	6	2	2,5
Ev geçindirme	-	-	2	2,5
Çocuk	-	-	3	3,75
Arkadaşlık	4	4	4	5
Dayak	3	3	6	7,5
Özlem	9	9	2	2,5
Aile	1	1	2	2,5
Kucak	4	4	-	-
Komik	3	3	-	-
Reis	-	-	3	3,75
Emek	2	2	-	-
Yemek	7	7	-	-
Anne	-	-	2	2,5
Baba	3	3	-	-
Konuşmamak	-	-	2	2,5
Kanıtlamak	-	-	2	2,5
Soğuk(luk)	-	-	3	3,75
Sıcak(lık)	5	5	-	-
Şefkat	13	13	3	3,75
En önemli varlık	4	4	-	-
Süt	2	2	-	-
Koru(n)ma	1	1	6	7,5
Anlayış/ Hoşgörü	4	4	1	1,25
Kural	-	-	3	3,75
Mutluluk	2	2	-	-
Sır	2	2	-	-
İlgi	2	2	2	2,5
Toplam	100	100	80	100

Yalnızca anne sözcüğünün katılımcılarda çağrıştırdığı ancak baba sözcüğünün çağrıştırmadığı sözcükler kucak (% 4), komik (% 3), emek (% 2), yemek (% 7), baba (% 2), sıcaklık (% 5), en önemli varlık (% 4), süt (% 2), mutluluk (% 2) ve sır (% 2) sözcükleridir. Bu sözcüklerin annelerle olan ilişkisi düşünüldüğünde annelerin komik, babayla beraber anılan, sıcaklık ve mutluluk veren ve sır saklayan kişiler olma olasılığının babalara oranla çok yüksek olduğudur.

Yalnızca baba sözcüğünün çağrıştırdığı ama anne sözcüğünün çağrıştırdıkları arasında bulunmayan sözcükler para (% 20), ev geçindirme (% 2,5), çocuk (% 3,75), reis (% 3,75), konuşmamak (% 2,5), kanıtlamak (% 2,5), soğukluk (% 3,75) ve kural (% 3,75) sözcükleridir. Yine bulgular arasında babaların ev geçindirme ve aile reisi olması, fazla

konuşmamaları ve çocukların kendilerini babalarına kanıtlamak zorunda hissetmeleri yer almaktadır. Annelere zıt bir şekilde babaların soğuk ve kural sözcükleriyle ilişkilendirilmesi babanın otoriter bir varlığı olduğu savını güçlendirilmektedir.

Tablo 2’de de görülebileceği gibi anne sözcüğünün 50 yaşını geçmiş bireylerde çağrıştırdığı sözcükler sırasıyla arasında sevgi (% 16), fedakârlık/özveri (% 8,9), şefkat (% 8,9) ve doğuran/yaratandır (% 8,9). Buna karşın baba sözcüğü en çok sevgi (% 10), para (% 8,3), güç (% 8,3) ve evin direği (% 8,3) sözcüklerini çağrıştırmaktadır.

Bu sonuçlara göre 50 yaşını geçmiş bireylerin anneleri en çoksevg fedakarlık, şefkat ve doğuran yaratan gibi sözcüklerle, babalarını ise en çok sevgi, para, güç, evin direği gibi ihtiyaçlarını gidermeyle ilişkili gördükleri söylenebilir. Bulguların ortaya koyduğu ilginç bir sonuç da annelerin saygı ve para gibi sözcüklerle ilişkilendirilmediğidir.

Elli yaşından büyük bireylerde yalnızca anne sözcüğünün çağrıştırdığı ancak baba sözcüğünün çağrıştırmadığı sözcükler arasında çarpıcı farklar bulunmaktadır. Örneğin, kutsal, sabır, mutluluk, fedakarlık gibi duyguları ifade eden sözcükler annelerle birlikte anılırken saygı, sinir, sorumluluk ve güven gibi daha duygular babalarla birlikte anılmaktadır. Yine anneler her şey, hayat, doğuran gibi kavramlarla anılırken babalar güç, reis, ata, önder ve kılavuz/ rehber gibi erkin kullanımını ifade eden sözcüklerle anılmaktadır.

Genç bireylerle 50 yaş üzeri bireylerin yanıtları karşılaştırıldığında arkadaş, anlayış, hoşgörü, komik, dayak gibi kavramların yalnızca gençler tarafından anne ve babalara atfedildiğini düşünebiliriz. Buradan çıkarılabilecek bir sonuç kuşaklar arasında anne ve babalarla olan ilişkilerinin zaman içindeki değişimi olabilir. Örneğin, daha eski kuşaklar, anne ve babalarıyla arkadaş olmak, hoşgörü ile karşılanmak, komik anlar yaşamak, dayak yemek gibi durumlara yeni kuşaklar kadar değer ya da önem vermiyor olabilirler.

Gelecekteki çalışmalar özellikle derinlemesine görüşmeler yoluyla anne ve babalara atfedilen kavramları daha ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarmalı ve özellikle de kuşaklar arası değişime odaklanabilmelidir.

Tablo 2. 50 yaş üstü bireylere ” anne” ve “baba” sözcüklerinin çağrıştırdıkları (n=30)

Kavram	Anne		Baba	
	f	%	f	%
Sevgi	9	16	6	10
Saygı	-	-	4	6,6
Para	-	-	5	8,3
Fedakârlık/ Özveri	5	8,9	-	-
Evi geçindirmek	-	-	4	6,6
Çocuk	4	7,15	-	-
Her şey	4	7,15	-	-
Hayat	4	7,15	-	-
Güç	-	-	5	8,3
Destek	1	1,8	4	6,6
Kucak	2	3,6	-	-
Sabır	2	3,6	-	-
Reis	-	-	3	5
Yemek	2	3,6	-	-
Evin direği	2	3,6	5	8,3
Kutsal	2	3,6	-	-
Yüce/ulu çınar	-	-	2	3,3
Sinir	-	-	2	3,3
Sorumluluk	-	-	3	5
Sıcak(lık)	3	5,35	1	-
Şefkat	5	8,9	-	-
Koruyucu/ Sığınak	4	7,15	3	5
Doğuran/yaratan	5	8,9	-	-
Ata	-	-	3	5
Önder	-	-	2	3,3
Kılavuz/rehber	-	-	4	6,6
Mutluluk	2	3,6	-	-
Güven	-	-	4	6,6
Toplam	56		60	

Sonuçlara toplu olarak bakıldığında anne ve babaların akla getirdiği sözcüklerin incelemesi bize Tablo 3’te verilen temel farklılıkları göstermektedir. Buna göre anne sözcüğü sevgi, fedakârlık, yemek ve şefkat, baba sözcüğü ise saygı, para, ev geçindirme ve reis gibi sözcüklerle daha baskın bir şekilde ilintilendirilmekte ve bu da Parsons’un (1955, aktaran Sayın, 1990) belirttiği gibi ailede annelere anlamsal, babalara da araçsal rollerin verildiği savını desteklemektedir.

Tablo 3. Tüm katılımcılara “anne” ve “baba” sözcüklerinin çağrıştırdıklarından bir kesit (n=60)

Kavram	Anne	Baba
	%	%
Sevgi	18,5	12,5
Saygı	1	5,8
Para	-	14,15
Ev geçindirme	-	4,55
Reis	-	4,37
Yemek	5,3	-
Fedakarlık/ Özveri	7,45	1,25
Şefkat	10,95	1,87

Sonuç

Dowd’ın (2000: s. 190) çalışması babalıkla erkeklik arasında sıkı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yazara göre babalık erkekliklere zıt düşecek etiketlemelerden (örneğin, yavrularını beslemek gibi) uzak tutulmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre de 18-22 yaş grubu arasındaki gençlerde baba sözcüğü yavrularını beslemek kavramıyla ilişkilendirilmezken, para gibi dolaylı olarak beslenmeyi sağlayıcı etmenlerle yoğunlukla ilişkilendirilmiştir. Ancak, bu yaş grubunun sonuçları kendi içinde ve bütünsel olarak değerlendirildiğinde baba sözcüğünün sevgi, kucak, süt, yemek gibi beslenme ile ilgili sözcükler yerine yalnızca mekanik olarak yaşamı kolaylaştırıcı “para” imgesiyle ilişkilendirilmesi baba ve annenin bireyler tarafından farklı algılandığını göstermektedir. Bu yaş grubundan elde edilen bulgular annelerin duygu ve sıcaklıkla ilintili sözcüklerle fakat babaların otorite, soğukluk, erk ve para gibi sözcüklerle bir arada anıldığını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Çalışmanın sonuçları alanyazın taramasında belirtilen ve aile içinde babaya atfedilen ev geçindirme gibi araçsal rolün babalara ve annelere atfedilen anlamsal rolün annelere, her iki yaş grubunda da benzer şekilde verildiği görülmektedir. Ancak 50 yaş üzeri grupta baba sözcüğünün akılda çağrıştırdığı kavramlar araçsal ve anlamsal rolün daha belirgin olduğu yönündedir. Bu da, kuşakların anne ve baba sözcüklerini algılamaları arasında farklılıklar olduğunu gösterir niteliktedir. Çalışma her ne kadar az sayıda katılımcı ve deneysel sayılabilecek bir yöntemle yapılmış olsa da, bulgular ve yorumlar, alanyazında belirtilen nitelikleri doğrular niteliktedir. Ancak, gelecekte yapılacak çalışmalar çok katılımlı ve derinlemesine olmalıdır.

Kaynakça

- Aksan, D. (2000). *Türkçenin sözvarlığı*. Ankara: Engin.
- Arslan, Ş. A. (2000). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik*. Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Büyük Türkçe Sözlük. 20 Aralık 2011 tarihinde aşağıdaki adresten erişilmiştir:
<http://tdkterim.gov.tr/bts/>
- Canatan, K. (2009). Türk ailesinin tarihsel değişimi. Canatan, K. ve Yıldırım, E. (ed.), 119-147. İstanbul: Açılım.
- Creswell, J. H. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dowd, N. E. (2000). *Redefining fatherhood*. New York: New York University Press.
- Dökmen, Z. Y. (2006). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Sistem.
- Eken, H. (2010). *Rol etkileşimi bağlamında kadın subaylar*. Konya: Palet.
- Ergan, N. G. (2006). Türk atasözleri ve deyimlerinde aile ve akrabalık anlayışı. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi*. 20 Aralık 2011 tarihinde aşağıdaki adresten erişilmiştir: <http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/14.php>
- İçli, G. (2009). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı.
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla yaşamak: Kültürlerarası iletişim*. Ankara: Ürün.
- Ryan, G. W., & Bernard, H. R. (2000). Data management and analysis methods. In Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (Eds.), 769-803. *Handbook of qualitative research* (2nd. Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Samovar, L. A. & Porter, R. E. (1991). *Communication between cultures*. Belmont.
- Sankır, H. (2010). Eril tahakküm ve üstün erillik olgusunun plâstik sanatlar alanında toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna etkileri üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 28 Aralık 2011 tarihinde aşağıdaki adresten erişilmiştir:
http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleleler_cerceve.htm
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde yöntem*. İstanbul: Beta.
- Silverman, D. (2000). Analyzing talk and text. In Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (Eds.), 821-835. *Handbook of qualitative research* (2nd. Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tezcan, M. (2010). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı.
- Yüksel, N. A. (2001). *Tarkan: Yıldız olgusu*. İstanbul: Çiviyazıları.